

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-БОЙОВИХ ЗАХОДІВ ТА ЗАСОБІВ В КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРИВАЮЧОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ

Морей Т.В.,
доктор філософії,
старший науковий співробітник наукової лабораторії
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0000-0002-3632-2533
e-mail: tetianamorei@gmail.com

Шевченко С.В.,
аспірант другого року підготовки
Національної академії Служби безпеки України
ORCID: 0009-0009-3527-6369

Морей Т.В., Шевченко С.В. Особливості застосування оперативно-бойових заходів та засобів в контррозвідувальній діяльності в умовах триваючої військової агресії РФ.

В умовах триваючого широкомасштабного вторгнення російських військ та окупації частини територій України, для національної спецслужби постала необхідність оптимізації наявних та пошуку принципово нових підходів, методів та засобів у протидії загрозам державній безпеці. Уведення правового режиму воєнного стану в Україні значно розширило спектр практичних завдань, які виконують органи та підрозділи Служби безпеки України. Умови оперативної обстановки, специфіка та особливості здійснення контррозвідувальної діяльності під час війни формують нові підходи у координації та плануванні контррозвідувальних операцій та ставлять нові оперативно-бойові завдання перед Службою безпеки України, як спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності, що виконує завдання із попередження, виявлення та припинення загроз державній безпеці України, які безпосередньо створюють небезпеку життєво важливим інтересам України. Вирішення таких завдань можливе лише на основі ефективного та своєчасного виявлення та запобігання реалізації загроз державній безпеці України, визначення їх джерел, походження, масштабів їх можливих наслідків та вдалого вибору методів і засобів для їх протидії. У статті розглянуто особливості застосування оперативно-бойових методів та засобів контррозвідувальними підрозділами Служби безпеки України при виконанні оперативних та бойових завдань в умовах триваючої військової агресії РФ проти України.

Встановлено, що у результаті виконання покладених на Службу безпеки України завдань, в умовах воєнного стану, контррозвідувальними підрозділами відпрацьовано комплекс заходів з протидії діяльності російських спецслужб на основі ефективного та своєчасного виявлення їх спрямувань, вдалого вибору методів запобігання їх розвідувально-підривної діяльності та використання відповідних засобів для нейтралізації ворога. Зокрема, Служба безпеки України адаптується під сучасні реалії, змінює, доповнює та удосконалює методи своєї діяльності, виробляє далекоглядну стратегію, вдосконалює свою майстерність новими тактичними прийомами, створює та використовує новітні оперативно-бойові засоби, які, в умовах війни, постійно трансформуються та удосконалюються нівелюючи створені ворогом загрози державній безпеці. Вони успішно застосовуються контррозвідувальними підрозділами Служби безпеки України при виконанні оперативно-бойових завдань, та потребують подальшого теоретичного обґрунтування.

Ключові слова: забезпечення державної безпеки, контррозвідувальна діяльність, оперативно-бойові заходи, оперативно-бойові методи, оперативно-бойові засоби, Служба безпеки України.

Morei T.V., Shevchenko C.V. Specifics of applying operational and combat measures and tools in counterintelligence operations under the conditions of the ongoing Russian military aggression.

The Security Service of Ukraine (SSU) has faced the challenge to sophisticate actual and fundamentally new approaches, methods and means of countering threats to national security under conditions of the ongoing full-scale invasion of Russian troops and occupation the territory of Ukraine. The imposition of martial law in Ukraine has considerably expanded the range of practical tasks performed by the bodies and departments of the Security Service of Ukraine. The conditions of the intelligence activities, specific features of counterintelligence activities during the war have been forming new approaches of counterintelligence operations. These factors set and manage new operational and combat tasks for the Security Service of Ukraine. Moreover, SSU is an authorized body in the sphere of counterintelligence activities, that performs tasks of preventing, detecting and analyzing threats to the national security of Ukraine and make challenges to the vital interests of the state. The accomplishment of these tasks is plausible on the basis of efficient and prompt identification and threats prevention to the national security of Ukraine, identifying the sources of threats, origin and consequences in order to successfully select methods and means to counter them. The application peculiarities of the operational and combat methods and means by the counterintelligence units of the Security Service of Ukraine during the execution of operational and combat missions in the conditions of the ongoing Russian military aggression against Ukraine are considered in the study.

It has been determined that under martial law the counterintelligence units have developed a set of measures to counteract the Russian special services activities as a result of the special tasks that are under provisions of the Security Service of Ukraine. This was accomplished due to the efficiency and enemy goals identification, thoroughly selected methods and forms to prevent intelligence and subversive activities, using appropriate means to overcome the enemy. Mainly, the Security Service of Ukraine adjusts to modern realities, changes, supplements and improves its methods of activity. The Security Service of Ukraine develops a far-sighted strategy, amends its skills with new tactical techniques, creates and uses cutting-edge operational and combat tools and methods, which are transformed and sophisticated in the conditions of war. All these measures prevent threats to national security posed by the enemy. These methods are successfully applied by the counterintelligence units of the Security Service of Ukraine during the execution of operational and combat tasks, and require further theoretical justification.

Key words: national security provisions, counterintelligence activity, operational and combat measures, operational and combat tools and methods, Security Service of Ukraine.

Постановка проблеми. Питання забезпечення державної безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя. Поступальний розвиток будь-якої держави можливий лише за умови підтримання на належному рівні державної безпеки в ній. В умовах триваючої воєнної агресії РФ, безпрецедентної активності розвідувально-підривної діяльності ворожих спецслужб, постала нагальна потреба у своєчасному та ефективному виявленні та запобіганні реалізації загроз державній безпеці України, визначенні їх джерел, походження, масштабів їх можливих наслідків та вдалого вибору методів і засобів для їх протидії. В таких умовах особливої актуальності набувають питання контррозвідувального захисту національних інтересів України від наявних загроз. Специфіка та особливості здійснення контррозвідувальної діяльності в умовах триваючої війни вимагає чіткого розмежування повноважень кожного з суб'єктів сил безпеки та оборони, а також координацію та планування контррозвідувальних операцій для надання відсічі збройної агресії РФ та оборони держави.

Тривале широкомасштабне вторгнення, активні бойові дії корінним чином змінили тактику та методи діяльності контррозвідувальних підрозділів СБ України. Зокрема, Служба безпеки України адаптується під реалії війни, змінює, доповнює та удосконалює методи своєї діяльності, створює та використовує новітні засоби у протидії розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб РФ та наданні відсічі державі-агресору.

Стан опрацювання досліджуваної проблематики. Серед науковців, які досліджували теоретичні, правові та організаційні засади контррозвідувальної діяльності, можна виділити праці Г.Ф. Григоренка, Е.О. Дідоренка, В.В. Крутова, О.Р. Лебедева, А.І. Марущака, Ю.О. Найд'юн, О.С. Пелюха, В.Г. Пилипчука, П.С. Підгайного, В.М. Поваляєва, І.М. Риждова, І.В. Слюсарчука, М.П. Стрельбицького, М.О. Ткаченка, В.М. Шлапаченка, О.М. Юрченка, О.Н. Ярмиша та інших

вчених. Системний аналіз наукових доробок, присвячених правовим та організаційним основам протидії загрозам державній безпеці свідчить, що науковці зробили суттєвий внесок у розробку проблематики в частині дослідження теоретичних, правових та організаційних основ таких категорій теорії і практики як «заходи», «методи» та «засоби» контррозвідувальної діяльності, однак, майже недослідженим залишаються питання теоретичного обґрунтування використання контррозвідувальними підрозділами СБ України оперативно-бойових методів та засобів їх реалізації.

Метою статті є дослідження особливостей застосування оперативно-бойових методів та засобів контррозвідувальними підрозділами Служби безпеки України при виконанні оперативних та бойових завдань в умовах триваючої військової агресії РФ проти України.

Виклад основного матеріалу. Основними завданнями Служби безпеки України як державно-правоохоронного органу спеціального призначення є захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці [1]. Крім того, СБ України, як спеціально уповноважений орган державної влади у сфері контррозвідувальної діяльності, виконує завдання із попередження, виявлення та припинення загроз державній безпеці України, які безпосередньо створюють небезпеку життєво важливим інтересам України [1].

Умови оперативної обстановки, специфіка та особливості здійснення контррозвідувальної діяльності під час триваючої війни формують нові підходи у координації та плануванні контррозвідувальних операцій та ставлять нові оперативно-бойові завдання перед СБ України. Специфікою діяльності контррозвідувальних підрозділів СБ України є безпосередня спрямованість спеціальних методів виявлення та запобігання розвідувальній, терористичній та іншій протиправній діяльності спеціальних служб іноземних держав, організацій, груп та осіб на ранніх етапах її розвитку. Тобто, стимулювання об'єктів зацікавленості контррозвідки до відмови від протиправних намірів або створення обстановки, що ускладнює можливість проведення такої діяльності або унеможлиблює її. Вирішення цих завдань можливе лише на основі ефективного та своєчасного виявлення розвідувальних інтересів та спрямувань спецслужб іноземних держав, вдалого вибору методів запобігання їхній розвідувальній діяльності та використанні відповідних засобів для нейтралізації ворога.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022, затвердженим Законом України № 2101-IX 24.02.2022, в Україні введено правовий режим воєнного стану з 24 лютого 2022 року. В подальшому, термін дії воєнного стану продовжено і до сьогодні [2; 3].

Уведення правового режиму воєнного стану в Україні, як реакція на широкомасштабне вторгнення російських збройних сил на територію нашої держави та окупацію частини територій, значно розширили спектр практичних завдань, які виконуються органами та підрозділами Служби безпеки України у відповідних умовах. Сучасний стан національної безпеки України у всіх її сферах вимагає надійних механізмів з реалізації державної політики, спрямованої на захист національних інтересів, державного суверенітету, гарантування безпеки особи, суспільства і держави в цілому від зовнішніх та внутрішніх загроз. Це, в свою чергу, вимагає перегляду окремих напрямів діяльності Служби безпеки України як одного із суб'єктів забезпечення державної безпеки, а також зумовлює потребу у застосуванні нових підходів у протидії загрозам державній безпеці та зміні способів (методів) і тактики дій.

Одним із результатів відповідних змін, в умовах триваючої війни РФ проти України, стало активне використання підрозділами Служби безпеки України оперативно-бойових методів та відповідного інструментарію їх реалізації, під час припинення посягань на життєво важливі національні інтереси, а саме при боротьбі з диверсійно-розвідувальними групами, незаконними збройними формуваннями, терористами, колаборантами, які ведуть активну підривну діяльність на шкоду державній безпеці України.

До оперативно-бойових підрозділів Служби безпеки України відносяться підрозділи Центру спеціальних операцій по боротьбі з тероризмом, захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів СБ України (далі – підрозділи ЦСО «А»). Також можуть

створюватись спільно з іншими військовими формуваннями та правоохоронними органами оперативно-бойові групи, до яких включаються і співробітники СБ України для протидії наявним загрозам.

Реалізація оперативно-бойових заходів безпосередньо пов'язана із застосуванням під час їх здійснення оперативно-бойових способів і прийомів (методів) припинення загроз державній безпеці. На відміну від заходів, поняття «оперативно-бойових методів» не мають нормативно-правового закріплення. Заходи, що здійснюють підрозділи контррозвідувальної діяльності, визначені Законами України «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Службу безпеки України» та відомчими актами [1; 4; 5]. Однак, єдиного нормативно-визначеного переліку не існує. Оперативно-бойовий захід, розглядається як дія, в умовах безпосереднього підвищеного ризику для життя та здоров'я людини з протидії військам противника, незаконним збройним формуванням (групам), терористичним організаціям (групам), розвідувально-диверсійним групам іноземних держав, припинення терористичних актів і злочинів терористичної спрямованості, що здійснюється в умовах правового режиму воєнного стану, а також забезпечення правового режиму воєнного стану [5].

Підрозділи СБ України з перших днів війни забезпечують оборону країни, виконуючи контррозвідувальні, контрдиверсійні та оперативно-бойові завдання, активно працюють на передовій і у прифронтових районах, викриваючи там ворожу агентуру, колаборантів, диверсантів тощо. Контррозвідники СБ України також здобувають інформацію про переміщення військової техніки, зосередження сил противника, розташування його баз і складів боєприпасів та інформують про це Сили оборони України. Такі відомості вони отримують завдяки професійній агентурній роботі, організації рухів опору зокрема на тимчасово окупованій території [6]. Це дозволяє знищувати сили та засоби противника, ворожу військову техніку, логістичні шляхи противника тощо.

За два роки широкомасштабного вторгнення Служба безпеки України провела тисячі спеціальних та оперативно-бойових заходів із фізичного затримання розвідників ворожих спецслужб, їх агентів, диверсантів, терористів та колаборантів, захисту від них населення і особливо важливих об'єктів критичної інфраструктури. Крім цього, підрозділи ЦСО «А» СБ України, у тісній взаємодії з ЗСУ, працюють над ураженням та знищенням особового складу армії РФ, ворожих БТР, БМП, «Уралів», машин розмінування, артилерійських та реактивних систем залпового вогню, систем протиповітряної оборони, засобів радіоелектронної боротьби, гелікоптерів КА-52, літаків СУ-25 та інших видів військової техніки, військових об'єктів та підприємств, що забезпечують російський ВПК [7; 8]. Протягом другого року широкомасштабного вторгнення за результатами виконаних завдань було знищено тисячі окупантів, близько тисячі одиниць ворожої техніки, серед них було повністю знищено 516 російських танків. Підрозділи СБ України також продовжують знищувати військову логістику та бойові позиції окупантів, а саме новітні комплекси відеоспостереження (наприклад, комплекси «Муром-М», «Пергам»), за допомогою яких російські військові можуть здійснювати цілодобове спостереження за нашою територією, виявляти особовий склад українських захисників та коригувати артилерійські удари [7].

Однією із загроз державній безпеці для Служби безпеки України стало витіснення та знешкодження російського військово-морського флоту із Чорного моря, захист акваторії українських морів та мирних міст від крилатих ракет, які російські війська запускають з кораблів, убезпечення цивільного судноплавства та відновлення «зернового коридору» попри вихід РФ з угоди. Виконання зазначених завдань здійснюється із використанням нових засобів контррозвідувальної діяльності.

Одним із таких засобів стало створення та виробництво ударних безпілотних надводних апаратів (морських дронів). У вересні 2023 року, на першому Міжнародному форумі оборонних індустрій Президент України В. Зеленський наголосив на тому, що Україна стала першою країною, якій вдалося налагодити власне виробництво морських дронів та сформувати спеціальний морський флот через вимушену війну з РФ [9].

Морські дрони є власною унікальною технічною розробкою Служби безпеки України, яка стала генератором нових оперативно-бойових завдань і технічних ідей у війні з РФ. Морські дрони використовуються не лише в режимі камікадзе, а й для дистанційного мінування та інших оперативно-бойових заходів, що проводять підрозділи СБ України [10]. Дрон оснащений системою автопілотування, відеопідсистемами, зокрема нічного бачення, спеціальним зв'язком, захищеним від впливу ворожих засобів радіоелектронної боротьби, резервними модулями зв'язку та бой-

овою частиною. Морські дрони можуть застосовуватись для виконання широко спектру оперативно-бойових завдань: від морської розвідки, спостереження за береговою активністю, супроводу та підтримки традиційного флоту, конвоювання торгових кораблів, до коригування вогню артилерії, завдання вогневого ураження військовим кораблям та інфраструктурі противника [11]. Унікальні українські морські безпілотники дали змогу почати активно нівелювати загрози державній безпеці України в Чорному морі.

Завдяки успішно реалізованим оперативно-бойовим завданням СБ України фактично змінила філософію проведення військово-морських операцій. Так, у жовтні 2022 року морські дрони СБ України атакували ворожі кораблі у Севастопольській бухті, а у 2023 році ними було вражено ракетноносії «Самум» та «Павел Державін», танкер SIG, десантний корабель «Оленегорський горняк», пошкоджено буксир «Ніколай Мур» та новітній розвідувально-гідрографічний корабель «Владімір Козіцький» [12]. Загалом, морські дрони вразили вже 11 кораблів Чорноморського флоту РФ, які або повністю знищені, або потребують тривалого часу на відновлення [10]. Ще одним успішно виконаним Службою безпеки України спільно з Військово-морськими силами ЗСУ оперативно-бойовим завданням – вражена ціль – Кримський міст, який після ударів дронами фактично знищено як військовий логістичний об'єкт, який досі повністю не відновлений [10; 13].

Скореговані оперативно-бойові завдання по знищенню нових цілей змусили удосконалювати та створювати нові засоби, якими підрозділи СБ України протидіють загрозам державній безпеці. На даний час фахівці спецслужби, військові моряки, інженери та працівники ІТ-сфери працюють над удосконаленням покоління морських дронів, на яких вже встановлено вогнеметну систему, яка дозволяє вести вогонь по човнах противника. Морський дрон повинен стати швидшим, потужнішим, більшим та бути забезпечений ефективною системою зв'язку, для ураження законних військових цілей в акваторії Чорного моря, які становлять загрозу державній безпеці України. Наразі СБ України використовує для виконання оперативно-бойових завдань у Чорному морі найшвидші об'єкти, які можуть досягати швидкості до 110 км/год [12].

Триваюча військова агресія РФ, події на міжнародній арені, а також докорінні зміни у суспільно-політичному і економічному житті в державі призвели до переосмислення концептуальних підходів у сфері державної безпеки. Аналіз положень чинного законодавства, зокрема, понять національна, воєнна та державна безпека, закріплених у Законі України «Про національну безпеку України», дає можливість стверджувати, що воєнна та державна безпеки є складовими національної безпеки, що відповідає сутності та змісту цих складних, багатокомпонентних явищ [14]. Водночас, зміст поняття «державна безпека», на нашу думку, не коректно обмежувати загрозами лише невоєнного характеру, тому що аналіз практичної діяльності органів та підрозділів СБ України свідчить про необхідність застосування спеціальних сил, методів та засобів і у воєнній обстановці для протидії загрозам зумовлених війною або збройним конфліктом. В сучасних умовах національна безпека України повинна забезпечуватися шляхом проведення виваженої державної політики згідно з прийнятими в установленому порядку доктринами, концепціями, стратегіями та програмами у військовій, політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах.

В умовах триваючої війни та відсічі збройної агресії РФ однією із ключових умов зміцнення державної безпеки є реформування та надання відповідних повноважень інститутам сектору безпеки та оборони. Таким чином, постає необхідність внесення змін у законодавство щодо унормування виконання окремими підрозділами Служби безпеки України оперативно-бойових заходів, спрямованих на припинення загроз державній безпеці. При цьому слід відмітити, що ґрунтовні наукові дослідження з аспектів теоретичного обґрунтування використання групи оперативно-бойових заходів та засобів контррозвідальними підрозділами СБ України, які змістовно відображають поняття запобігання загрозам державній безпеці України в частині припинення розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій, окремих груп та осіб на даний час практично відсутні.

Висновки. Таким чином, у зв'язку із різноманіттям форм та методів ведення війни РФ проти України, СБ України довелося повністю змінювати підходи до протидії розвідувально-підривній діяльності спеціальних служб РФ, ставати більш спроможною, працювати на випередження, щоб протистояти цій загрозі. Триваюче широкомасштабне вторгнення, активні бойові дії впливають на тактику та зміну комплексу заходів і засобів діяльності контррозвідальних підрозділів СБ України. Зокрема, Служба безпеки України, в умовах триваючої війни, активно почала використовувати оперативно-бойові заходи, а також створює та удосконалює новітні оперативно-бойові

засоби, які успішно застосовуються підрозділами СБ України при виконанні контррозвідувальних завдань.

Характерними ознаками підвищення ефективності функціонування Служби безпеки України в умовах триваючої війни є суттєве посилення взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони, а саме вивчення досвіду та запозичення найбільш ефективних практик застосування оперативно-бойових заходів та засобів підрозділами Збройних Сил України, Національної гвардії, Національної поліції, Державної прикордонної служби України та іншими складовими Сил оборони України. Це, в свою чергу, потребує постійного моніторингу та аналізу практики застосування оперативно-бойових заходів та засобів, теоретичного обґрунтування їх використання.

Також, для реалізації завдань, які стоять перед Службою безпеки України, крім створення та удосконалення новітніх засобів протидії ворогу, потребує зміни система підготовки особового складу як на теоретичному, так і на рівні отримання стійких практичних компетентностей. Перспективним напрямом впровадження якісної багаторівневої тактичної підготовки особового складу буде запровадження окремих спеціалізацій по застосуванню безпілотних дистанційно керованих систем та безекіпажних морських апаратів для підготовки пілотів та навчання льотчиків-інструкторів, що потребуватиме суттєвого посилення взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони, а також залучення іноземних партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992, № 2229-XII. (редакція від 02.08.2023). Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 16.01.2024)
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.04.2024).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015, № 389-VIII. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.04.2024).
4. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002, № 374-IV (редакція від 31.03.2023) Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 16.04.2024).
5. Порядок здійснення деяких виплат військовослужбовцям Служби безпеки України додаткової винагороди під час дії воєнного стану, затверджений наказом Центрального управління Служби безпеки України, від 31.01.2023, № 37. Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01 лютого 2023 року за № 205/39261 (зі змінами) *втратив чинність*. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0205-23#Text> (дата звернення: 16.04.2024)
6. Офіційний сайт Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/kontrozvidka> (дата звернення: 26.04.2024).
7. Офіційний сайт Служби безпеки України. Спецпризначенці ЦСО «А» СБУ знищили «нову порцію» ворожої техніки на передовій (відео). URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/spetspryznachentsi-tso-a-sbu-znyshchyly-novu-portsiiu-vorozhoi-tekhniku-na-peredovii-video> (дата звернення: 16.01.2024).
8. Офіційний сайт Служби безпеки України. ЦСО «А» СБУ знищили російську БМП-3 і дві позиції «орків» (відео). URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/tso-a-sbu-znyshchyly-rosiiskubmp3-i-dvi-pozytsii-orkiv-video> (дата звернення: 16.04.2024).
9. Виступ Президента України на першому Міжнародному форумі оборонних індустрій. 30.09.2023. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-zakladayemo-osnovu-arsenaluvilnogo-svitu-vistup-preziden-85961> (дата звернення: 16.04.2024).
10. Офіційний сайт Служби безпеки України. СБУ використовує морські дрони «Sea Baby» як багатопільову платформу і готує нові сюрпризи ворогу – Василь Малюк. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykorystovuiemorski-drony-sea-baby-yak-bahatotsilovu-platformu-i-hotuie-novi-siurpryzy-vorohu-vasyl-maliuk> (дата звернення: 26.04.2024).

11. Безпілотні надводні апарати (Україна). Електронний ресурс. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96_%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8_\(%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96_%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8_(%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0)) (дата звернення: 16.04.2024).
12. Служба безпеки України для проведення операцій у Чорному морі використовує два надводні дрони – SeaBaby та «Мамай». URL: <https://susilne.media/646752-najsvidsij-u-cornomu-mori-v-sbu-rozpovili-pro-nadvodnij-dron-mamaj-akij-moze-rozganatisa-do-110-kmgod/> (дата звернення: 16.04.2024).
13. Офіційний сайт Служби безпеки України. «Морські дрони – унікальна розробка СБУ», – Василь Малюк розкрив деталі резонансних спецоперацій Служби безпеки України (відео). URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/morski-drony-unikalna-rozrobka-sbu-vasyl-maliuk-rozkryv-detali-rezonansnykh-spetsoperatsii-sluzhby-bezpeky-ukrain> (дата звернення: 10.04.2024).
14. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018, № 2469-VIII (редакція від 31.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 26.04.2024).